

SOSYAL BİLGİLER ÖĞRETMEN ADAYLARININ ‘OKUL DENEYİMİ’ VE ‘ÖĞRETMENLİK UYGULAMASI’ DERSLERİNE YÖNELİK GÖRÜŞ VE DEĞERLENDİRMELERİ

Kaya YILMAZ¹, İrem KAB²

Özet: Bu çalışma, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ‘Okul Deneyimi’ ve ‘Öğretmenlik Uygulaması’ derslerine ilişkin görüş ve değerlendirmelerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Nitel araştırma tasarımı kullanılan çalışmada, katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örneklem seçimi, verilerin toplanmasında yarı yapılandırılmış mülakat protokolü ve elde edilen verilerin çözümlenmesinde betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda katılımcılar, Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerini teorik bilgilerini uygulamaya aktarma, birinci elden deneyim kazanma, öğretmenlik becerilerini arttırma ve mesleğe ilişkin daha gerçekçi bir bakış açısı oluşturma açısından oldukça yararlı bulduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılara göre uygulamalı dersler, öğretmen adaylarının gerçek okul ortamını yakından tanımalarını, öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği becerileri anlamalarını, eksikliklerini görmelerini ve öz-eleştiri yapmalarını sağlamaktadır. Katılımcılar, uygulamalı derslerin lisans programındaki zamanlanmasına ve uygulanış sürecine ilişkin çeşitli eleştirilerde bulunmuşlardır. Katılımcılara göre, Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinin lisans programının son yılında verilmesi KPSS’ye hazırlanan öğretmen adaylarının uygulamalı dersleri ihmal etmelerine sebep olmaktadır. Çalışmada, KPSS’nin öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ve öğretime ilişkin çarpık bir bakış açısı geliştirmelerine sebep olduğu tespit edilmiştir. Okul Deneyimi dersinde yapılması gereken gözlemlere ve diğer etkinliklere ilişkin yapılan yorumlar, bazı öğretmen adaylarının pedagojik ilkelere göre değil KPSS’ye endekli bir öğretim konsepti geliştirdiklerini göstermiştir. Öğretmen adayları, uygulama okullarının fiziksel şartları ve teknik donanımı, uygulama öğretmenlerinin öğretime yaklaşımları ve idarecilerin tutumları hakkında bazı olumsuz değerlendirmeler yapmışlardır. Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinin iyileştirilmesine ve daha yararlı hale getirilmesine yönelik katılımcıların yaptıkları öneriler de araştırma bulguları arasında yer almaktadır.

Anahtar Sözcükler: Okul Deneyimi, Öğretmenlik Uygulaması, Sosyal Bilgiler Öğretmen Adayları, Hizmet-Öncesi Öğretmen Eğitimi

¹ Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, kaya1999@gmail.com

² Araş. Gör., İstanbul Üniversitesi, H. Ali Yücel Eğitim Fakültesi, iremkab@gmail.com

“Sonunda, okuduklarımızdan bize kalan sadece uyguladıklarımızdır.”

J. W. Von GOETHE

Giriş

Hizmet-öncesi öğretmenlerin eğitiminde genel kültür bilgisi, mesleki alan bilgisi (alan didaktiği), genel ve derse özgü pedagojik bilgilerin yanı sıra öğrenilen bu teorik bilgilerin okullarda gerçek sınıf ortamlarında uygulanmasına yönelik derslere yer verilmektedir. Eğitimde kuram ile uygulama arasında köprü kurulmasını amaçlayan Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması dersleri bunlardandır. Öğretmen adayları, son sınıfta öğretim yılının ilk yarısında Okul Deneyimi dersini alarak çeşitli gözlemler, ikinci yarısında ise Öğretmenlik Uygulaması dersinde kendi alanlarında derslere girerek öğretim yaparlar. Bu dersler aracılığıyla öğretmen adayları, mesleklerini, meslektaşlarını, okulu, okul yönetimini ve öğrencileri tüm yönleriyle ve yerinde tanıma fırsatı bulurlar.

Daha önce bu dersler, 1998’den 2006 yılına kadar lisans programının ikinci yarısında Okul Deneyimi I ve yedinci yarısında Okul Deneyimi II olarak yer almaktaydı (Sezer, 2008). Eğitim fakültesi programlarının yeniden düzenlenmesiyle birlikte, 2006-2007 eğitim-öğretim yılından itibaren Okul Deneyimi dersi yedinci yarıyıldan itibaren -1 saati teorik ve 4 saati uygulamalı olarak verilmeye başlanmıştır. Dersin fakültede öğretilen teorik kısmında, hangi etkinliklerin nasıl yapılacağı öğretim elemanı tarafından açıklanır; okulda yapılan uygulamalı kısmında ise, öğretmen adayları okul ortamında yapılan eğitim-öğretimi gözlemleyerek öğretmen ve öğrencilerle etkileşime girerler, okulun günlük işleriyle ilgili bilgi sahibi olurlar, okulun organizasyonunu öğrenirler ve mesleki yeterliklerin neler olduğunu kavrarlar (Özdemir ve Çanakçı, 2005; Sezer, 2008; Yapıcı ve Yapıcı, 2004).

Yükseköğretim Kurulu, Okul Deneyimi dersinin içeriğini ve ders kapsamında yapılacak çalışmaları

öğretmenin ve bir öğrencinin okuldaki bir gününü gözlemleme, öğretmenin bir dersi işlerken dersi nasıl düzenlediğini, dersi hangi aşamalara böldüğünü, öğretim yöntem ve tekniklerini nasıl uyguladığını, derste ne tür etkinliklerden yararlandığını, dersin yönetimi için ve sınıfın kontrolü için öğretmenin neler yaptığını, öğretmenin dersi nasıl bitirdiğini ve öğrenci çalışmalarını nasıl değerlendirdiğini gözlemleme, okulun örgüt yapısını, okul müdürünün görevini nasıl yaptığını ve okulun içinde yer aldığı toplumla ilişkilerini inceleme, okul deneyimi çalışmalarını hazırlayan portfolyo hazırlama (YÖK, 2008, Akt; Sezer, 2008:21) olarak belirlemiştir.

Öğretmenlik Uygulaması dersi, 2 saati teorik olarak fakültede, 6 saati uygulama okulunda yapılan bir derstir. Okul Deneyimi çalışmalarının devamı niteliğinde olan bu ders, öğretmen adaylarının yıllardır süren eğitimleri sürecinde edinmiş oldukları mesleki bilgi ve becerileri okul ortamında uygulama fırsatı verir (Gedik ve Göktaş, 2008). Bu ders kapsamında öğretmen adayları, girdikleri

sınıflarda dersleri bizzat kendileri yaparlar. Yaptıkları uygulamalar sonucunda, mesleklerinin gerektirdiği yeterlikleri, eğitim programı ve ders kitaplarını yakından tanırlar ve bunları değerlendirebilecek bir düzeye ulaşırlar. Ülkemizde öğretmen adaylarının Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerine ilişkin görüşlerini inceleyen çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Konuyla ilgili alan yazında yer alan çalışmalardan bazıları aşağıda özetlenmiştir.

Okul Deneyimi I dersinin öğretmen adaylarının öğretme-öğrenme algıları üzerindeki etkisinin incelendiği nicel çalışmada, katılımcıların dersi aldıktan sonra öğretmenlik mesleğinin gerekleri konusunda fikirlerinin değiştiği, öğrenmenin ne olduğu konusunda farkındalık geliştirdikleri ve öğretmenlik mesleğinin kendilerine uygun olup olmadığına dair kanaat geliştirdikleri tespit edilmiştir (Özdemir ve Çanakçı, 2005). Öğretmen adaylarının Okul Deneyimi I dersine ilişkin görüşlerinin incelendiği benzer bir çalışmada, okul deneyimi dersinin öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğini tanımlarında önemli rol oynadığı, fakat okul-fakülte arasındaki koordinasyon eksikliği ve fakültede öğretilen teorik bilgiler ile okullarda yapılan uygulamalar arasındaki uyumsuzluklar sebebiyle dersin öğretiminden beklenen hedeflerin tam olarak gerçekleşmediği vurgulanmıştır (Yapıcı ve Yapıcı, 2004). Okul Deneyimi I dersi uygulamasına ilişkin öğrenci algılarının incelendiği başka bir nicel çalışmada, öğretmen adaylarının Okul Deneyimi I uygulamalarını yararlı buldukları fakat kendi branşları dışındaki dersleri gözlemlemek zorunda kalan öğretmen adaylarının bu uygulamayı ‘gereksiz’ olarak değerlendirdikleri tespit edilmiştir (Kudu, Özbek ve Bindak, 2006). Öğretmen adaylarının Okul Deneyimi I dersine ilişkin duygu ve düşüncelerinin incelendiği diğer bir çalışmada ise, katılımcılar dersin öğretmenlik mesleğine yönelik bakış açılarını olumlu yönde değiştirdiğini ve kendilerini mesleğe hazırlamada yardımcı olduğunu belirtmişlerdir (Oğuz, 2004).

Öğretmen adaylarının Okul Deneyimi II dersine ilişkin görüşlerinin incelendiği nicel bir çalışmada (Aydın, Selçuk ve Yeşilyurt, 2007), öğretmen adayları öğrencilerle etkileşime girme ve ders yapma fırsatı vermesi gibi sebeplerden dolayı Okul Deneyimi’ni kendilerini mesleğe hazırlama açısından çok gerekli gördüklerini, uygulama sonrasında kendilerini birer öğretmen gibi hissettiklerini, öğretmenlik mesleğine dair görüşlerinin olumlu yönde değiştiğini, fakat fakülte ve okul arasında koordinasyon eksikliği olduğunu belirtmişlerdir. Öğretmen adaylarının Öğretmenlik Uygulaması’nın etkililik düzeyine ilişkin görüşlerinin incelendiği nicel çalışmada, uygulama okulunda yapılan faaliyetlerin katılımcıların alanlarıyla ilgili bilgi ve becerilerini - özellikle öğrencilerle iletişim becerisini- değiştirdiği belirlenmiştir (Karadüz, Eser, Şahin ve İlbay, 2009). Öğretmenlik Uygulaması çalışmalarının öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin algıları üzerindeki etkilerinin incelendiği çalışmada, katılımcıların bu ders ile mesleği daha iyi tanıdıkları ve mesleğin etik değerlerini benimsedikleri tespit edilmiştir (Şişman ve Acat, 2003). Öğretmen adaylarının Okul Deneyimi dersi için hazırladıkları dosyaları dersin amacına uygunluğu açısından değerlendiren çalışmada, öğretmen

adaylarının etkinlikleri tamamen yerine getirmediikleri belirlenerek daha sistemli gözlemler yapılması için bir takım öneriler yapılmıştır (Ergüneş, 2005). Ünlü ve Karahan (2010), 4 farklı üniversitede öğrenim gören öğretmen adaylarının Okul Deneyimi dersine yönelik tutumlarını incelemiş, araştırma sonucunda hem kız hem de erkek katılımcıların derse ilişkin olumlu tutuma sahip olduklarını ve uygulama okullarının imkânlarını yeterli bulduklarını tespit etmişlerdir. Aynı çalışmada eğitim fakültelerinin yoğunlukla bulunduğu yerlerde yeteri kadar uygulama okulu bulunmaması ve uygulama okullarına düşen öğretmen adayı sayısının fazla olması gibi sorunlar belirlenmiştir.

Azar (2003) tarafından yürütülen çalışmada, öğretmen adaylarının Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerine ilişkin görüşleri mülakat ve anket kullanılarak incelenmiş, çalışma sonucunda öğretmen adaylarının bu derslerin işlevselliği konusunda hemfikir oldukları ama fakülte-uygulama okulu arasındaki koordinasyon eksikliğinden ve bir öğretmene düşen öğretmen adayı sayısının çokluğundan yakındıkları gözlenmiştir. Öğretmen adaylarının Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması sürecinde karşılaştıkları sorunları inceleyen diğer bir çalışmada, katılımcıların İl ve İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, okul yönetimi, danışman öğretim elemanı ve uygulama okulundaki rehber öğretmenden kaynaklanan çeşitli sorunlar yaşadıkları belirlenmiştir (Kudat, 2009).

Bu araştırma, sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 'Okul Deneyimi' ve 'Öğretmenlik Uygulaması' derslerine ilişkin görüş ve değerlendirmelerini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerine ilişkin genel görüş ve değerlendirmeleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinin amaçlarına ilişkin görüş ve değerlendirmeleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının fakülte-okul arasındaki koordinasyona, uygulama okulu ve uygulama öğretmenine ilişkin görüş ve değerlendirmeleri nelerdir?
- Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinde (a) karşılaştıkları sorunlar ve (b) bu derslerin iyileştirilmesine yönelik yaptıkları öneriler nelerdir?

1. Yöntem

Araştırma sorularını cevaplamak için nitel araştırma tasarımı kullanılmıştır.

Katılımcılar

Araştırmanın katılımcı grubunu, Marmara Bölgesi'nde yer alan Batı Anadolu Devlet Üniversitesi (rumuz) Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalında öğrenim gören son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Katılımcıların belirlenmesinde amaçlı örneklem seçimi kullanılmıştır. Araştırmaya 6 kız ve 6

erkek olmak üzere toplam 12 öğretmen adayı katılmıştır. Katılımcılar, araştırmanın amacı ve işlemleri hakkında önceden bilgilendirilerek araştırmaya katılmaya davet edilmişlerdir. Araştırma etiğinin gizlilik ilkesi gereği, katılımcıların isimlerinin ve arka planlarına ilişkin bilgilerinin deşifre edilmeden korunması için tüm katılımcılara “Öğretmen Adayı 1- Öğretmen Adayı 12” arasında değişen rumuzlar verilmiştir (Öğretmen Adayı 1-6: Erkek; Öğretmen Adayı 7-12: Kız).

Verilerin Toplanması

Araştırma verileri, 2009-2010 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde toplanmıştır. Araştırma sorularının cevaplanmasında nitel veri toplama araçlarından yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunda katılımcıların araştırma konusuna ilişkin düşüncelerini derinlemesine açıklamalarına yardım edecek açık uçlu sorulara ve sondalara yer verilmiştir. Katılımcılarla yapılan birebir görüşmeler kendilerinin izni ile ses kayıt cihazına kaydedilmiş, daha sonra ses kayıtlarının kelimesi kelimesine metinleri çıkarılmıştır.

Verilerin Çözümlemesi

Veri analiz süreci, görüşmeleri içeren ses kayıtlarının Microsoft Word yazılım programında kelimesi kelimesine metinlerinin çıkarılmasıyla başlamıştır. Görüşme metinlerinin çözümlemesinde sürekli karşılaştırma ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Verilerin formal analizine başlamadan önce her bir transkript -görüşme metni- baştan sona kadar okunmuş, böylece katılımcıların araştırma konusu hakkındaki görüşlerine ilişkin bütüncül bir bakış geliştirilmeye çalışılmıştır. Daha sonra kelime ve kelime öbekleri veri analiz birimi olarak seçilerek görüşme metinlerinin formal kodlamasına geçilmiştir. Her bir görüşme metnindeki anlam birimlerinin kodlanmasında hem katılımcıların kullandığı kelimeler (*in-vivo codes*) hem de araştırmacı tarafından katılımcıların görüşlerini daha iyi ifade edebilecek kavramlar (*sensitizing codes*) kullanılmıştır (Patton, 2002). Veri kodlaması sürecinde görüşme metinleri birbirleriyle sürekli karşılaştırılmıştır. Görüşme metinlerinin sistematik kodlanması tamamlandıktan sonra, kodlar arasındaki benzerlik ve farklılıklar esas alınarak kategoriler oluşturulmuştur. Kategorilerden de temalara ulaşılmıştır.

Nitel araştırma tasarımında nicel araştırmaya özgü ‘ölçme’, ‘güvenirlik’ ve ‘geçerlik’ gibi kavramların kullanılması doğru değildir çünkü her iki araştırma yaklaşımının bilginin doğasına ilişkin epistemolojik varsayımları, kuramsal çerçeveleri, amaçları ve kullandıkları yöntemler farklıdır (Creswell, 2009, 190; Davies ve Dodd, 2002, 280). Bu çalışmada, güvenilirlik ve geçerlik kavramları yerine nitel çalışmalar için önerilen doğruluk ve inandırıcılık kavramları kullanılacaktır (Miles ve Huberman, 1994, 278-279; Patton, 2002, 542-553). Araştırma bulgularının ‘doğruluğunu’ ve ‘inandırıcılığını’ veya tutarlılığını (*authenticity & credibility, dependability*) sağlamak amacıyla çeşitli işlemlere başvurulmuştur. Bu işlemlerden birisi, yukarıda açıklandığı gibi verilerin

analizinde katılımcıların kullandıkları kavramların (*in-vivo codes*) kodlamada kullanılmasına öncelik verilmesidir. Araştırma bulgularının inandırıcılığını sağlamada kullanılan yollarından diğeri, veri analizinin iki araştırmacı tarafından yapılarak ulaşılan sonuçların karşılaştırılmasıdır. Bu araştırmada, verilerinin analizi sürecinde araştırmacıların kodlama konusunda görüş ayrılığına düşmedikleri ama kodlardan kategorilere ulaşılmasında bazı görüş farklılıkları tespit edilmiştir. Bu farklılıklar, kodların yeniden incelenerek hakkında uzlaşmaya varılamamış kategorilerin yeniden oluşturulmasıyla çözümlenmiştir. Araştırma bulgularının doğruluğunu, gerçeğe yakınlığını ve inandırıcılığını kanıtlamanın yollarından bir diğeri, ortaya çıkan bulguların katılımcı görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılarla betimlenmesidir. Araştırma sonucu elde edilen bulguların katılımcıların kendi görüşlerine dayandığını göstermek amacıyla katılımcıların görüş ve değerlendirmelerinden doğrudan alıntılara yer verilmiştir.

2. Bulgular

Öğretmen adaylarının görüşlerinin analizi sonucu ortaya çıkan bulgular aşağıda alt başlıklar halinde verilmiştir.

Öğretmen Adaylarının ‘Okul Deneyimi’ ve ‘Öğretmenlik Uygulaması’ Derslerine İlişkin Genel Görüş ve Değerlendirmeleri

Araştırma verilerinin analizinde ortaya çıkan temalardan birisi, katılımcıların Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerini mesleki gelişimlerine katkı sağlama açısından yararlı bulmalarınıdır. Katılımcıların bakış açılarına göre bu dersler, öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğinin ne demek olduğunu anlamalarına yardım etmektedir. Öğretmen adayları, mesleki yeterlik kazandırma ve mesleki becerileri uygulamaya koyma fırsatı vermesi sebebiyle bu dersleri önemli ve gerekli gördüklerini belirtmişlerdir. Katılımcılara göre bu dersler öğretmenlik mesleğini birinci elden tecrübeye dayalı olarak yakından tanımalarına ve anlamalarına yardım etmekte ve böylece onları öğretmenliğe daha ‘hazırlıklı’ bir şekilde adım atabilmelerine olanak sağlamaktadır. Öğretmen adayları, bu dersler sayesinde okullardaki gerçek öğrenme ortamları ve gerçek öğrenciler ile tanışma fırsatı bulduklarını ve böylece öğretmenlik mesleğine ilişkin daha gerçekçi bir bakış açısı ve tutum geliştirdiklerini ifade etmişlerdir. Fakülte birinci sınıftan itibaren üniversitedeki öğrenimleri süresince meslekleriyle ilgili ancak teorik bilgiler öğrendiklerini, öğretmenlik mesleğine ilişkin bakış açılarının daha çok teorik bu bilgilere dayandığını belirten öğretmen adayları, araştırma kapsamındaki uygulama dersler ile birlikte mesleklerini yaşayarak öğrenmeye başladıklarını vurgulamışlardır. Katılımcıların görüşlerinde beliren ortak tema, bu derslerin öğretmenlik mesleğine ilişkin kendilerinin daha realist bir bakış açısı geliştirmelerine yardım etmiş olmasıdır. Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinin yukarıda sıralanan özellikleri sebebiyle öğretmen adaylarının gözüyle öğretmen eğitimi programının olmazsa olmaz dersleri arasında yer aldığı görülmektedir.

Bu araştırma bulguları, katılımcı görüşlerinden yapılan doğrudan alıntılarla daha detaylı bir şekilde aşağıda betimlenmiştir.

Öğretmen adayları, Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinin öğretmenlik mesleğine bakış açılarında meydana getirdiği değişikliği çeşitli şekillerde dile getirmişlerdir. Öğretmen Adayı 1, bu dersleri aldıktan sonra “üniversitede öğretilenlerle gerçekte okullarda uygulananların oldukça farklı olduğunu, eğitim hayatının okullarda anlatıldığı gibi hiç de toz pembe olmadığını” gördüğünü söylemiştir. Öğretmen Adayı 6, bu derslerin öğretmenliği yakından tanımak açısından kendisi için çok önemli ve yararlı olduğunu belirtmiş, bu dersler sayesinde öğretmen adaylarının “öğretmenliği yapıp yapamayacaklarına, karakter özelliklerine uygun olup olmadığına” karar vereceklerini söylemiştir. Aynı katılımcı, uygulama ağırlıklı bu derslerin kendisinin ve diğer öğretmen adaylarının öğretmen olduklarında nelerle karşılaşacaklarını görmelerine ve mesleğe daha hazırlıklı bir şekilde başlamalarına yardım ettiğini şu sözlerle belirtmiştir: “Bu dersleri alana kadar öğretmenlik okuyanın gözünde öğretmenlik hiçbir şey ifade etmiyordu. Bilmedikleri için de korkuyorlardı, meslek hayatına atılınca ne yapacaklar, ne olacak, ne ile karşılaşacak diye. Şimdi onların hepsini yüzüne çat diye çarpmadan önce tek tek görmüş oldular.” Öğretmen Adayı 6, bu dersleri aldıktan sonra belirsizlik ve tecrübe eksikliğinden kaynaklanan endişe ve korkularının azaldığını sözlerine eklemiştir. Öğretmen Adayı 4 ise, ilgili derslerin kendilerine çok fazla tecrübe kazandırmasından dolayı programda yer almasını çok mantıklı ve doğru bulduğunu belirterek, derslerin öğretmenlik mesleğine bakış açılarında meydana getirdiği olumlu değişime ilişkin şu değerlendirmelerde bulunmuştur: “Bence gerçekten yararlı çünkü gerçek anlamda öğretmenliğin ne demek olduğunu anlıyoruz ve bu işi yapabilir miyiz, yapamaz mıyız bunun farkına varıyoruz. Aslında üniversiteye girişimizde bizde aranmayan öğretmenlik için gerekli özelliklerin, özellikle duyuşsal, bizde olup olmadığına karar veriyoruz. Kısaca bu dersler bize gerçek bir öğretmenmiş hissi veriyor ve bizim bu meslekte ileride başarımız konusunda bize bilgi veriyor.” Bu görüşlerinin yanı sıra Öğretmen Adayı 4, bu derslerde yapılması gereken uygulamalar sonucunda öğretmenlik mesleğini daha iyi tanıdığını ve mesleğe karşı sevgisinin arttığını şu cümlelerle vurgulamıştır: “Bu derslerden sonra öğretmenliği daha iyi tanıma fırsatı buldum ve açıkça söylemek gerekirse, öğretmenliği sevdim ve gerçekten severek yapabileceğim bir meslek olduğuna inandım.”

Öğretmen Adayı 7, bu dersleri almadan önce “eğitimin bir bilim olduğunu, strateji ve tekniklerle herşeyin öğretilbileceğini” düşündüğünü gerçek okul ortamında uygulama yapma fırsatı yakaladıktan sonra bu düşüncesinin değiştiğini, “eğitimin bilim değil sanat ve öğretmenliğin meslek değil yaşam tarzı olduğunu, öğrencilere birer makine gibi değil insan olarak yaklaşmak gerektiğini, bilgiyi ezberletmeyi değil bulmayı öğretmenin gerekli olduğunu” öğrendiğini söylemiştir. Aynı katılımcı, bu dersler sayesinde eğitim ve öğretimde insan faktörünün çok önemli olduğunu gördüğünü sözlerine

eklemiştir. Öğretmen Adayı 8 de öğretmenlik mesleğine olan bakış açısında ve tutumunda meydana gelen değişikliklere değinerek, bu derslerle okulun havasını soluduğunu, öğrencilerle etkileşim kurduğunu ve öğretmenliğe bağlılığının daha da pekişmiş olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir: “Öğretmenlik mesleğine olan sevgim arttı. Çocuklarla bir arada olabilmek, onlara bir şey verebileceğimi bilmek beni çok iyi motive etti. Bunun için de öğretmenlik mesleğine olan aşkı arttı.” Öğretmen Adayı 3, uygulamalı derslere fazla katılmamış olmasına rağmen bu derslerin okul ortamını görme ve öğrencileri tanıma açısından çok faydalı olduğunu düşündüğünü ve öğrencilerle nasıl iletişime geçileceğine dair gözlemler yapma fırsatı yakaladığını belirtmiştir.

Öğretmen Adayı 12, uygulamalı derslerin öğretmenlik mesleği ile ilgili düşüncelerine daha derin anlamlar kazandırdığını, öğretmenliğin gerektirdiği rollere ilişkin var olan dar kapsamlı bakış açısını kırarak daha geniş bir açıdan mesleğe bakmaya başladığını şöyle ifade etmiştir: “Şu an benim için öğretmenlik sadece girdiğim dersteki öğrencilerle ilgilenmek değil, sadece hani anlatımla öğrencilere bir şeyi aktarmaktan ziyade, öğrencileri bir şeye teşvik etmek, öğrencilerin her durumuyla ilgilenmek artık benim için öğretmenlik.” Öğretmen Adayı 12, bu dersleri aldıktan sonra okul ve sınıf ortamında gerçek öğrenme yaşantıları ile karşılaşması sonucunda yepyeni bilgi ve beceriler edindiğini ve bu sürecin kendisi için çok verimli olduğunu vurguladıktan sonra şu genel değerlendirmeyi yapmıştır: “Bu derslerin bana çok olumlu etkileri olduğunu kesinlikle her fırsatta söylüyorum, her zaman da söyledim.”

Diğer öğretmen adayları da mesleğe hazırlanma açısından uygulamalı dersleri yararlı bulduklarını, bu derslerin bilişsel ve duyuşsal açıdan var olan eksikliklerinin farkına varmalarına yardım ettiğini belirtmişlerdir. Bazı öğretmen adayları da bu uygulamalar sonrasında kendi yeterliklerinin farkına varıp özgüvenlerini tazelediklerini, farkına vardıkları eksikliklerini gidermeye ve kendilerini geliştirmeye başladıklarını söylemişlerdir.

‘Okul Deneyimi’ ve ‘Öğretmenlik Uygulaması’ Derslerinin Amaçları Açısından Değerlendirilmesi

Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinin amaçlarına ilişkin katılımcıların görüşlerinde ortaya çıkan tema, bu derslerin kendilerini gerçek okul ortamına hazırlayacak tecrübeler yaşamalarına fırsat vermesi için tasarlanmış olmasıdır. Araştırma bulgularına göre öğretmen adayları, lisans eğitimlerinin son yılında aldıkları bu derslerin kendilerinin etkili ve deneyimli birer öğretmen olmalarını sağlamayı amaçladığı konusunda hemfikirdirler. Katılımcılar, öğretmen adaylarının mesleğe yönelik daha tecrübeli ve donanımlı hale gelebilmeleri, kendi branşlarında öğretim yapmaya güdülenmeleri ve mesleklerinin uygulama boyutu hakkında bilgi edinebilmeleri için bu dersleri olmazsa olmaz dersler olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Öğretmen adayları, bu derslerin temel amaçlarının öğretmen adaylarına okul ortamını tanıtmak, okulun genel yapısı ve işleyişi hakkında birinci elden tecrübe edinmelerini sağlamak, öğrenci profilini göstermek ve öğrencilerle iletişim kurma becerisi

kazandırmak, kısaca gerçek öğretmenlik deneyimi yaşamalarına zemin hazırlamak olduğunu ifade etmişlerdir. Başka bir deyişle, bu iki ders öğretmen adaylarının teorik bilgilerini uygulamaya dökmelerini amaçlamaktadır. Örneğin Öğretmen Adayı 1, bu derslerin kendilerini mesleğe hazırlamada ilk adım niteliği taşıdığını vurgulayarak şunları söylemiştir: “Derslerin hedefi bana göre öğretmen adaylarına okulda öğretilenlerle gerçekte okullarda uygulananlar arasında karşılaştırma yapabilme ve aldıkları eğitimi uygulama fırsatı sunmaktır.” Öğretmen Adayı 7 de, derslerin teorik bilgileri pratiğe aktarma becerisini geliştirilmeyi amaçladığını belirtmiştir: “Derslerin hedefi teoride öğrenilen bilgilerin uygulamasının sahada gerçekleştirilmesidir... Eğitim derslerinin idealleri öğretilmişken öğretmen adaylarını Türk Milli Eğitimi'nin gerçekleriyle tanıştırma hedefini de ihtiva etmektedir.” Öğretmen Adayı 6, “Bizim senelerdir aldığımız teorik bilgilerin pratikte nasıl duracağını sahada değerlendirmesi” diyerek derslerin amaçlarına ilişkin benzer görüşlerde bulunmuştur. Öğretmen Adayı 2, “Bilgi düzeyinde gördüklerimizi, okulda öğrencilerle yaşayarak öğrendik” sözleriyle derslerin öğrendikleri bilgilerin pekiştirilmesini hedeflediğini belirtmiştir. Öğretmen adayları, Öğretmenlik Uygulaması dersinin kendilerini gerçek okul ortamına hazırladığını, öğretim etkinliklerini, öğretim yöntem ve tekniklerini gerçek sınıflarda uygulama fırsatı verdiğini belirtmişlerdir. Öğretmen Adayı 8, dersin amaçlarına ilişkin şu görüşlerde bulunmuştur: “Bir öğretmen adayının öğretmenlik becerileri kazanması, ilk öğretmenlik deneyimlerini yaşayabilmesi, heyecanını atlatabilmesi, okul ortamını görebilmesi ve öğrencilerle kaynaşabilmesi, öğrencileri gözlemleyip bunun sonucunda çıkarımlar yapabilmesidir.” Öğretmen Adayı 5 de, konuya farklı bir açıdan bakarak derslerin amaçlarına ilişkin düşüncelerini yapılandırmacı yaklaşım çerçevesinde şu sözlerle dile getirmiştir: “Son 5 yıldır uygulanmakta olan yapılandırmacı eğitim sistemini uygulamaya koymak için bizleri iyi bir şekilde donanımlı hale getirmektedir.” Bunların yanı sıra katılımcılar, Okul Deneyimi'nin kendilerini ilerideki meslek yaşamlarının geçeceği mekân olan okulu en iyi şekilde gözlemlemelerini ve öğrencilerle aynı ortama girip aynı havayı soluyarak mesleğe hazırlanmalarını amaçladığını belirtmişlerdir.

Fakülte ve Uygulama Okulu Arasındaki Koordinasyona, Uygulama Okuluna ve Uygulama Öğretmenine İlişkin Görüş ve Değerlendirmeler

Araştırma konusunun bu boyutuna ilişkin katılımcıların görüşlerinde olumlu ve olumsuz olarak nitelendirilebilecek temalar ortaya çıkmıştır. Katılımcılar, koordinasyon konusunda genel olarak olumlu görüş bildirirken, uygulama okulunun fiziki koşulları ve teknik imkânları hakkında olumlu ve olumsuz yorumlarda bulunmuşlardır. Katılımcıların uygulama öğretmenlerine ilişkin görüşlerinde beliren tema ise, öğretmenlerin öğretime yaklaşımlarının yapılandırmacı yaklaşım ile uyumlu olmamasıdır.

Öğretmen adayları, genel itibariyle fakülte ve okul arasındaki koordinasyonu olumlu bulduklarını ve herhangi bir sorunla karşılaşmadıklarını belirtmişlerdir. Örneğin Öğretmen Adayı 1, “Koordinasyon oldukça iyiydi,” diyerek bu konuda

sıkıntı yaşamadığını bunun sebebinin sorumlu öğretim üyesinin “sıkı takibi ve okula gelmesi veya bir vekil görevlendirip okuldaki durum hakkında bilgi alması” olduğunu belirtmiştir. Öğretmen Adayı 10, bu konudaki görüşlerini sebepleriyle birlikte şöyle ifade etmiştir: “Sorun yaşamadık. Zaten bizim okulumuz bu konuda deneyimliydi. Müdür yardımcıları, idareciler öğretmenimizle gayet iyi bir koordinasyon içerisindeydi. Okulumuzun da merkezi bir yerde olması, okulla yakın olması gayet verimli geçmesine sebep oldu.” Öğretmen Adayı 3 de, uygulama okulunun fakülteye çok yakın olmasının sorunların çözümünde çabukluk sağladığını ve bunun bir avantaj olduğunu belirtmiştir. Öğretmen Adayı 5 de benzer değerlendirmelerde bulunarak önemli bir sorunla karşılaşmadığını ifade etmiştir: “Herhangi bir sorun yaşamadık, şimdilik gayet iyi, yönetim olarak bizlere çok iyi davranıyorlar, bir öğretmenmişiz gibi davranıyorlar. Bu yüzden okul yönetimi gayet iyi.”

Öğretmen adaylarının uygulama yaptıkları okullar hakkındaki görüşleri, okulun teknik donanımı, çevresi, idarecilerin yaklaşımları ve okulun öğrencilere sağladığı olanaklar üzerinde yoğunlaşmıştır. Okulların teknik donanımlarının yetersiz olduğunu belirten öğretmen adayları, bu eksikliğin yapılandırıcılığa uygun -öğrenci-merkezli- öğretim yapılmasını engellediğini ve öğrencilerin derse aktif katılımlarını zorlaştırdığını belirtmişlerdir. Örneğin Öğretmen Adayı 5, konuya ilişkin görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir: “Uygulama okulumuz teknik donanım bakımından yeterli değil, bayağı eksiklikler var. Bu yüzden beklediğim gibi olmadı yani okul. Çok daha farklı şeyler bekliyordum.” Öğretmen Adayı 11 ise, uygulama okulunun merkezi bir yerde bulunması ve tarihi mekânlara yakın olması yönünden yani çevresi itibarıyla güzel olduğuna dikkat çektikten sonra şunları söylemiştir: “Teknik donanımı çok güzel okulun. Her sınıfta projeksiyon aleti var, bilgisayar, televizyon, çok amaçlı salonları var, konferanslar verileceği zaman orada toplanılıyor. Teknik donanım bakımından çok zengin bir okul.” Okulların fiziki imkanlarının yapılandırıcılığın hayata geçirilmesini güçleştirdiğine dikkat çeken Öğretmen Adayı 8, gittiği okulun materyal bakımından oldukça eksik olduğunu, öğretmenlerin dersleri görsel açıdan zenginleştiremediklerini bu yüzden de geleneksel anlayışın okulda hâkim olduğunu ifade etmiştir. Öğretmen Adayı 4, uygulama okulundaki fiziksel yetersizliklerden bahsederek şunları söylemiştir: “Okul, çok küçük bir okul yani kulübe gibi bir okul, teknik olarak berbat. Bir sınıfta 40 kişi var, çocuklar üçerli oturuyorlar. Yani bu kişinin yapılandırıcı eğitim yapma ihtimali yok. Öyle bir anlayışı olsa bile imkânı yok. Yani okulda bir materyal yok, doğru düzgün harita yok. Görebildiği sadece bir kütüphaneleriyle bir de projeksiyonlu böyle bir salonları var.”

Bu olumsuz deneyimlerden farklı olarak Öğretmen Adayı 2, uygulama okuluna ilişkin olumlu görüşlerde bulunmuştur “Devlet okulu olmasına rağmen adeta özel bir okul gibi, birçok imkânları var. Örneğin, harita odası var, hemen her sınıfta projektör cihazı var, hemen her sınıfta televizyon var ancak bunlar pek kullanılmıyor”. Öğretmen Adayı 10 da, uygulama yaptığı okulda iyi deneyimler edindiğini ileride aynı okulda çalışmak istediğini belirtmiştir.

Araştırma katılımcılarının uygulama öğretmenlerine ilişkin yaptıkları yorumlarda ortaya çıkan ortak tema, bu öğretmenlerin derslerini yapılandırmacı yaklaşıma uygun planlayıp yürütmeleridir. Bunun yanı sıra öğretmen adayları, uygulama öğretmenlerini derse hazırlık düzeyleri, kullandıkları öğretim yöntem ve tekniklerinin çeşitliliği, ders kitabına bağımlılık dereceleri, ek materyallerle dersi zenginleştirme becerisi ve sınıf yönetimindeki başarıları açısından da değerlendirip gözlemlerini bildirmişlerdir. Bu bulguları, Öğretmen Adayı 7'nin görüşleri özlü bir şekilde özetlemektedir: “Rehber öğretmenimin yapılandırmacılıktan anladığı slaytlarla ders anlatmaktı. Yapılandırmacılığı anlamadığı kesindi çünkü 20 slaytlık bir konu 5 dakikada gösterilerek yapılandırmacılıkta üstüne düşeni yapmış oluyordu. Öğretmenin en önemli kaynağı ders kitabıydı.... Öğretmenin sınıf yönetiminden anladığı sessizlikti ve ses çıkmıyorsa sorun yoktu.... Materyal konusunda ders kitabı, tahta ve kalem en önemli araçlarıydı.... Bilgisayar çağındaki çocuklara tahtada yazılanı ya da yansının defterlere yazılması isteniyordu. Öğrencilerin derse katılımı yoktu bu da sınıfta ses olmadığı sürece sorun yaratmıyordu. Sınıfta birkaç öğrenciye ders anlatılıyordu.”

Öğretmen Adayı 11, kendisinin ders işlerken projeksiyonu kullandığını ama uygulama öğretmenin projeksiyon cihazını açmayı bile bilmediğinden yakınmıştır. Öğretmen Adayı 11, teknik donanım açısından yeterli olan bir okulda görev yapmasına rağmen uygulama öğretmenin bu teknik olanaklardan hiç yararlanılmadığını hatta onu projeksiyonu kullanıldığına bir kez bile hiç şahitlik etmediğini belirtmiştir. Öğretmen adaylarının bir kısmı, uygulama öğretmenlerinin sorumluluğunda 6 öğretmen adayı olduğunu, bu sayıyı çok fazla bulduklarını, bunun öğretmene ekstra yük getirdiğini belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar, uygulama öğretmenlerinin öğretmen adaylarına, hepinizin gelmesine gerek yok şeklinde direktiflerde bulduklarını söylemişlerdir. Örneğin Öğretmen Adayı 3, “Bize, hiç gelmenize gerek yok dedi” diyerek uygulama öğretmenin istedikleri kadar imza attığını belirtmiştir. Uygulama öğretmenlerine ilişkin bu olumsuz tecrübelerin yanı sıra, Öğretmen Adayı 1, Öğretmen Adayı 4 ve Öğretmen Adayı 6, uygulama öğretmenlerinin kendilerinin mutlaka okula gelmelerini istediklerini, deneyim kazanmaları ve ileride zorluk çekmemeleri için kendilerini okula gelmeye teşvik ettiklerini ve gerektiğinde yardımcı olduklarını, kendilerinin de bu durumdan memnuniyet duyduklarını belirtmişlerdir.

‘Okul Deneyimi’ ve ‘Öğretmenlik Uygulaması’ Derslerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Derslerin İyileştirilmesine Yönelik Öneriler

Öğretmen adaylarının Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerine ilişkin olumlu görüş ve değerlendirmelerinin yanı sıra olumsuz veya eleştiri olarak nitelendirilebilecek yorumları da tespit edilmiştir. Öğretmen adaylarının yaklaşık yarısı, bu derslerin eğitim programındaki yerine ve uygulanma sürecine ilişkin sorunlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir. Bazı katılımcılar, eğitim-öğretim yılının ilk döneminde yer alan Okul Deneyimi dersinin pek yararlı olmadığını, gerekli bir ders olarak görmediklerini, hatta eğitim programında bu

dersin yer almaması gerektiğini düşündüklerini söylemişlerdir. Bu katılımcılar, Okul Deneyimi dersinde yaptıkları işlerin sadece gözlem yapmak ve rapor yazmaktan ibaret olduğunu, rapor konularının çok spesifik olmasından dolayı kısıtlandıklarını, okullarda farklı bir şeyin olmaması ve her dersin birbirinin benzer olması gibi nedenlerden dolayı raporlarda sürekli benzer şeyleri tekrar etmek zorunda kaldıklarını bu nedenle de rapor yazmaktan sıkıldıklarını belirtmişlerdir. Örneğin Öğretmen Adayı 11, “Okul deneyimi dersinde hiçbir şey yapmadık. Sadece hocamızın bize verdiği formları doldurmakla yetindik.... Okul deneyimi dersinin ben kesinlikle müfredatta yer almasını istemiyorum çünkü çok yersiz bir ders” sözleriyle Okul Deneyimi dersini neden gereksiz gördüğünü açıklamıştır. Aynı doğrultuda görüşlere sahip olan Öğretmen Adayı 9, bu konuya ilişkin olumsuz görüşlerini “Okul deneyimi dersinin çok fazla yararı olduğunu düşünmüyorum.... Okul deneyimi dersinin gereksiz bir ders olduğunu düşünüyorum” sözleriyle dile getirmiştir. Bu görüşte olan katılımcılar, her iki dönemde de Öğretmenlik Uygulaması dersinin yer almasının kendileri için daha verimli olacağını belirtmişlerdir. Öğretmen Adayı 9, bu konudaki düşüncelerini, “İki dönem de uygulama olsa gayet güzel olurdu fakat Okul Deneyimi dersinin ben gereksiz bir ders olduğunu düşünüyorum” sözleriyle dile getirmiştir.

Öğretmen Adayı 9, Okul Deneyimi dersinde yazılması gereken raporların çok fazla olduğunu, rapor hazırlama yerine gözlem yapmanın kendilerine daha yararlı olduğunu belirtmiştir: “Belli bir gün ya da belli bir saatten sonra farklı bir okul yaratılsa, eğitim fakültesi öğrencileri o saatlerde öğrencilerle birer saat de olsa ilgilense, böyle bir şey yapılabilse çok güzel olurdu.” Raporların fazlalığından yakınan bir diğer katılımcı olan Öğretmen Adayı 7, “Bu dersi veren öğretim üyesinin verdiği görevlerle öğretmen adaylarına deneyim yaşatmaktan çok dosya doldurmakla yetindirmektir” diyerek raporların daha az sayıda olması gerektiğini önermiştir. Öğretmen Adayı 5 de, “3-5 tane rapor tutsaydık daha iyi olurdu. Çünkü hocanın ders anlatış şekli aynı, bu değişmiyor, sürekli aynı şeyleri yazmak zorunda kaldık” diyerek tutulan rapor sayısının azaltılması gerektiğini tavsiye etmiştir. Aynı doğrultuda görüşler bildiren Öğretmen Adayı 3 de raporlardaki sürekli tekrarlardan yakınmıştır: “Raporlar, eziyetten başka bir şey değil yani bildiğin şeyleri devamlı tekrarlıyorsun. Sadece yazıp üzerini düzeltiyoruz başka hiçbir faydası yok.” Öğretmen Adayı 6, raporların bu kadar abartılı olmasının gereksiz olduğunu belirterek yılsonundateze benzer çeşitli bölümlerden oluşan bir rapor yazılmasının daha yararlı olabileceğini bildirmiştir. Öğretmen Adayı 10, Okul Deneyimi dersinde raporların birbiriyle benzer içeriklere sahip olmasından dolayı dersin kendini çok tekrar ettiğini bu sebepten hedeflerine ulaşamadığını ve öğretmen adayları için sıkıcı bir hale geldiğini belirterek, Öğretmenlik Uygulaması dersine ağırlık verilmesi gerektiğini şu cümlelerle imâ etmiştir: “II. Dönemdeki Öğretmenlik Uygulaması dersi gayet verimli geçti, bizim de bir şeyler üretebilmemiz, gösterebilmemiz açısından daha verimliydi.” Bu bulgular, Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinin tüm öğretmen adayları için eşit düzeyde

yararlı ve gerekli bir ders olarak görülmediğini, Okul Deneyimi dersinin bazıları için zaman kaybına neden olan gereksiz bir ders olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

Öğretmen adaylarının Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulamasına ilişkin yaptıkları diğer bir değerlendirme, bu derslerin lisans programlarının son sınıfında yer almasının uygun olmadığı şeklindedir. Öğretmen adaylarının bir kısmı, bu derslerin eğitim programlarında son sınıfta değil daha erken dönemlerde yer almasının kendileri için yararlı olacağını düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu katılımcılar derslerin zamanlanmasına ilişkin değerlendirmelerini daha çok Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) çerçevesinde yaparak 4. sınıfta KPSS'ye hazırlanma telaşı nedeniyle uygulamalı derslere yeteri kadar özen gösteremediklerini söylemişlerdir. Öğretmen Adayı 4, bu konudaki düşüncelerini şöyle açıklamıştır: “4. sınıf gayet uygun ama işte bizim KPSS sıkıntımız var. KPSS çalıştığımız için çok fazla vakit ayıramıyoruz. Ona [uygulama derslerine] gidene kadar, gidelim KPSS çalışalım diyen arkadaşlar var. İşte o sıkıntı yaratıyor.” Öğretmen Adayı 3 de benzer şekilde KPSS ekseninde değerlendirmelerde bulunarak bu derslerin 3. sınıfta olmasının daha iyi olacağını veya 4. sınıfta sürekli değil ara sıra uygulama okullarına gidilmesinin uygun olacağını ifade etmiştir: “Düşünün, sınava çalıştığım için gitmiyorum. Gitmek istesem de gidemiyorum.” Derslerin uygulama imkânı vermesinden dolayı çok önemli olduğuna önceden değinmiş olan Öğretmen Adayı 8 de, derslerin son sınıfa bırakılmadan daha önceki yıllarda verilmesi gerektiğini şöyle dile getirmiştir: “Bence sadece 4. sınıfa konulmamalıydı ara ara pekiştirilmeliydi çünkü 1. sınıftan itibaren başlanılmış olsaydı o zaman bildiklerimizi sıcağı sıcağına uygulama imkânı bulacaktık ve ayaklarımız yere daha iyi basacaktı.” Öğretmen Adayı 7, uygulamalı derslerin son seneye bırakılmadan uzun sürekliliği olan staj dönemleri şeklinde verilmesi gerektiğini şöyle açıklamıştır: “Sadece son sınıfta değil birinci sınıftan itibaren olabilirdi böylelikle öğrendiğimiz herşeyi okulda öğretmenlerin nasıl uyguladığını görür ve daha az hayal kırıklığı yaşardık. Olanı ve olanın nasıl ideale yaklaştırılabileceği hakkında çözümler üretebilirdik.” Öğretmen Adayı 2 de, “4. sınıfta sadece 1 ya da 2 döneme sığdırmak, yangından mal kaçıran gibi, bence yetersiz” diyerek uygulamalı derslerin uzun bir sürece yayılmasını tavsiye etmiştir. Derslerin programdaki zamanlanmasına ilişkin benzer yorumlarda bulunan diğer katılımcıların görüşleri aşağıda verilmiştir. Bu katılımcılar, doğrudan veya dolaylı olarak mesleğe ilişkin doğru ve gerçekçi bir bakış açısının oluşturulmasında ve adayların öğretmenlik mesleğinin kendileri için uygun olup olmadığına karar vermeleri açısından derslerin erken yıllarda verilmesi gerektiğini önermişlerdir:

Öğretmen Adayı 6: [Önceki programda Okul Deneyimi I dersinin ilk sınıfta yer aldığına dikkat çekerek]: “Ben ona şahit oldum; ilk sınıfta Okul Deneyimi dersine gidip de ‘ben bu işi yapamam arkadaş’ deyip de okulu bırakanlar oldu.”

Öğretmen Adayı 9: “[Uygulamalı derslerin eski programda 1. sınıflarda verilmesine değinerek] “Ya sev, ya terk et deniliyordu yani.”

Öğretmen Adayı 11: “Son senede eksikliklerimizi 1 sene içinde gidermemiz mümkün değil. Ama 1. sınıftan itibaren olsaydı, eksikliklerimizi uzun zaman diliminde görerek gidermeye çalışırdık.”

Sonuç ve Tartışma

Araştırmaya katılan sosyal bilgiler öğretmen adayları, Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması derslerinin birinci elden tecrübeye dayalı olarak öğretmenlik mesleğini yakından tanımlarını sağladığını, mesleğe ilişkin daha gerçekçi bir bakış açısı geliştirmelerine yardım ettiğini, derslerin teorik bilgilerini gerçek okul ortamında uygulamalarına fırsat verdiğini ve kendilerini mesleğe daha hazırlıklı hale getirdiğini belirtmişlerdir. Katılımcılara göre bu dersler, kendilerinin öğretmenlik mesleğini yaşayarak öğrenmelerini ve böylece etkili ve deneyimli birer öğretmen olmalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Katılımcılar, araştırma kapsamındaki derslere ilişkin yaptıkları bu olumlu değerlendirmeler yanında eleştiri niteliği taşıyan yorum ve değerlendirmelerde de bulunmuşlardır. Bazı katılımcılar, olumsuz görüş ve eleştirilerini bu derslerin lisans programındaki zamanlanması ve uygulanma süreci üzerine yoğunlaştırarak son sınıfta KPSS’ye hazırlandıklarını bu sebepten okullardaki uygulamalara yeterince katılamadıklarını yani bu derslerin lisans programındaki yerinin uygun olmadığını düşündüklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların yaklaşık yarısı, Okul Deneyimi dersinde zamanlarının daha çok gözlem ve birbirine benzer rutin raporlar hazırlamakla geçtiğini, raporların çok fazla olduğunu, bu sebeplerden Okul Deneyimi dersini pek yararlı ve gerekli bir ders olarak görmediklerini, hatta eğitim programında bu dersin yer almaması gerektiğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Öğretmen adayları, uygulama okulları ve öğretmenlerine ilişkin de bazı olumsuz görüşlerde bulunmuşlar, bu konudaki eleştirilerini daha çok okulun fiziksel şartları ve teknik donanımı, idarecilerin yaklaşımları ve uygulama öğretmenlerinin öğretime yaklaşımları üzerinde yapmışlardır. Bazı öğretmen adayları, uygulama okullarının teknik donanım açısından yapılandırmacı yaklaşımın uygulanmasına elverişli olmadığını ve uygulama öğretmenlerinin yapılandırmacı yaklaşıma uygun bir öğretim yapmadıklarını, daha çok ders kitabına bağlı kalarak ders işlediklerini belirtmişlerdir.

Katılımcıların görüşlerine göre uygulamalı dersler, öğretmen adaylarının gerçek okul ortamını yakından tanıma fırsatı vererek öğretmenlik becerileriyle ilgili kendilerindeki eksikliklerin farkına varmalarına ve öz-eleştiri yapmalarına olanak sağlamakta böylece mesleğe profesyonel hazırlanmalarına yardım etmektedir. Araştırmanın bu bulguları önceki araştırmalarda elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir (Aydın, Selçuk ve Yeşilyurt, 2007; Azar, 2003; Gökçe ve Demirhan, 2005; Karadüz, Eser, Şahin ve İlbay, 2009; Oğuz, 2004; Özdemir ve Çanakçı, 2005). Bu çalışmada önceki araştırma bulgularıyla çelişen sonuçlar da elde edilmiştir. Örneğin, Ünlü ve Karahan (2010)’ın bulgularının aksine bu çalışmada öğretmen adaylarının Okul Deneyimi dersine karşı tutumlarının olumsuz olduğu ve bu dersi gereksiz gördükleri tespit edilmiştir.

Bu araştırmadan elde edilen bir kısım bulgular, KPSS'nin öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine ilişkin algılarını ve eğitim öğretime bakış açılarını çarpıttığına dair kanıtlar ortaya koymaktadır. Okul Deneyimi dersindeki etkinliklere özellikle gözlem ve raporlara ilişkin yapılan yorumlar, öğretmen adaylarının eğitimsel kuramlara ve pedagojik ilkelere göre değil KPSS'ye endeksli ve çarpık olarak nitelendirilebilecek bir öğretim konsepti geliştirdiklerini göstermektedir. Katılımcıların sınav odaklı düşünceleri, kendilerinin sınava hazırlanmalarına yardım etmese de mesleki gelişmelerine çok büyük katkılar sağlayabilecek Okul Deneyimi dersinde yapılması gereken gözlemleri gereksiz bir çalışma, hatta yük ve angarya olarak görmelerine sebep olmuştur. Öğretmen atamalarında farklı branşlara ayrılan kontenjanların oldukça sınırlı olması sebebiyle öğretmen adaylarının atanma endişesi taşıması ve bunun sonucunda kendilerini mesleki açıdan geliştirmekten çok sınavda başarılı olmaya adanmaları kısmen mazur görülebilir. Bunun sebebi, öğretmen atamalarında yegane ölçüt olarak sadece öğretmen adaylarının teorik bilgi düzeylerini ölçebilen ama performanslarını ölçmede tamamiyle yetersiz kalan KPSS sonuçlarının kullanılmasıdır. Kısaca, eğitim politikalarını belirleyen üst düzeydeki kişilerin de öğretmen adaylarının çarpık bir öğretim konsepti geliştirmelerinde sorumlulukları vardır. Yılmaz (2009) tarafından da vurgulandığı gibi öğretmen atamalarında vakit geçirmeden performans değerlendirme ilke ve kriterleri kullanılmaya başlanmalıdır. Bu yapılmadığı takdirde, öğretmen adayları atamalarda tek kriter olan KPSS'de başarılı olabilmek için "uygulamalı dersleri ihmal ederek teorik bilgileri ezberlemeye yönelecek, bunun sonucunda öğretmenlik mesleğinde başarılı olmak için önemli olan kuramsal bilgilerin pratiğe aktarılma becerileri atıl kalarak yeterince gelişmeyecektir" (Yılmaz, 2009: 52).

Öğretmenlerin uygulama okulunda gerçek okul ortamını ve okulun işleyişini görmeleri açısından bir dönem boyunca gözlem yapmaları gerekli ve yerinde bir uygulamadır. Ama araştırma bulguları, öğretmen adaylarının Okul Deneyimi dersinde yapılması gereken gözlemleri ve tutulması gereken raporları gereksiz gördüklerini ortaya koymaktadır. Katılımcıların bu düşüncelerinde kısmen de olsa haklı olduklarını söylemek mümkündür. Çünkü bu raporlar genellikle rutin görevler olarak kendilerine verilmektedir. Rutin raporlar yerine, öğretmen adaylarının hizmet öncesinde meslekte profesyonel gelişmelerine katkıda bulunma potansiyeline sahip sistematik gözlemler yapmaları sağlanmalıdır. Öğretmen adaylarının pedagojik ilkelerle pek bağdaşmayan rapor hazırlanmaması veya not tutulmaması gibi isteklerinin aksine gözlemlerin spesifikleştirilmesi ve daha formal bir yapıya büründürülmesi gerekmektedir. Öğretmen adaylarının, karşılaştıkları olay ve durumlara ilişkin düşünce ve yorumlarını içeren yansıtıcı gözlem veya anekdot kayıtları tutmaları kendilerinin teori ile pratik arasında köprü kurmalarına ve mesleki profesyonel gelişmelerine hız kazandıracaktır. Öğretmen adaylarının her hafta gittikleri uygulama okulunun sınıf, koridor, öğretmenler odası, kantin ve okul bahçesi gibi farklı yerlerinde öğretmen ve öğrenci davranışları ile ilgili karşılaştıkları

olay ve durumlar üzerinde öğrendikleri teorik bilgiler çerçevesinde düşünmeleri ve düşüncelerini sistematik olarak yazmaları faydalı olacaktır.

Yukarıdaki paragrafta üzerinde yorum yapılan araştırma bulguları, öğretmen adaylarının sadece Okul Deneyimi dersine değil, öğretmenliğe ilişkin algı ve inançlarının olumlu yönde değişmesine yardım edecek değişikliklerin lisans programlarında yapılmasını gerekli kılmaktadır. Fakültede bu derslerden sorumlu öğretim elemanlarına bu konuda önemli görevler düşmektedir. Öğretim elemanları, Okul Deneyimi dersinde tutulması gereken raporları öğretmen adaylarının da görüşlerini alarak yeniden gözden geçirmeli ve rutin olma özelliği taşıyan raporları dosyadan çıkarmalıdır. Ayrıca, öğretim elemanlarının öğretmen adaylarını gözlem teknikleri -özellikle katılımsız gözlem- konusunda eğitmeleri ve Okul Deneyimi dersinde bu teknikleri uygulamaları sağlanmalıdır. Öğretim elemanlarının yapmaları gereken diğer önemli bir görev, Okul Deneyimi dersinde yapılması gereken gözlemlerin hizmet-öncesi öğretmenlerin profesyonel gelişimlerinde çok önemli bir rol oynadığını öğretmen adaylarının görmelerini sağlamaktır.

Öğretmen adaylarının yaptıkları mantıklı argümanlardan anlaşılacağı üzere, Okul Deneyimi dersinin lisans programındaki yerine ilişkin yaptıkları değerlendirmeler yerindedir. Bu dersin lisans programında daha önceden olduğu gibi 1. veya 2. sınıfta verilmesi, öğretmen adaylarının gerçek okul ortamlarını görmeleri, mesleğe ilişkin gerçekçi bir bakış açısı geliştirmeleri ve öğretmenlik yapmaya kişilik olarak uygun olup olmadıklarına daha erken bir dönemde karar vermelerini sağlama açısından yararlı olacaktır. Hizmet-öncesi öğretmenlerin lisans programının ilk yıllarından itibaren bu şekilde gerçek okul ortamıyla tanıştırılması, şu an mevcut olan kuram ve uygulama arasındaki uçurumun giderilmesinde ve azaltılmasında etkili olacaktır. Böyle bir değişim daha çok yabancı ülkelerdeki eğitimcilerin kendi eğitim sistemlerine, okullarının yapısına ve örgütlenmesine, öğretmen ve öğrenci profiline dayalı olarak geliştirdikleri kuramların Türkiye'nin kendine özgü şartlarına uygun hale gelecek şekilde revize edilmesine, daha işlevsel olmasına ve yararlı hale gelmesine yardım edecektir.

Öğretmen yetiştirme kurumları, öğretmen adaylarını fakültede aldıkları 4 yıllık lisans eğitimi boyunca optimal düzeyde yetiştirmek için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak zorundadır. Şu ana kadar yapılmış pek çok araştırmada vurgulandığı gibi, bu araştırma sonucunda da öğretmen adaylarının fiziksel ve teknik donanım açısından teorik bilgilerin uygulamaya konulmasına imkân vermeyen okullara uygulama yapmak üzere gönderildikleri saptanmıştır. Öğretmen adayları, uygulama okullarındaki çalışmaları esnasında yıllarca fakültede gördükleri yapılandırmacı öğrenme yaklaşımından tamamen farklı uygulamalarla karşılaşmaktadırlar. Bu ikiliğin giderilmesi için öğretmen adaylarının teorik bilgilerini uygulamaya geçirmelerine yardım edecek okul ve sınıf ortamları sağlanmalıdır. Bu nedenle, gerek fakülte yönetimi gerek öğretmen adaylarının okullardaki uygulamalarından sorumlu olan öğretim elemanları, Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması dersleri için seçecekleri

okulların mümkün olduğunca yapılandırmacı yaklaşımın uygulanmasına elverişli (projeksiyon, bilgisayar, tepegöz gibi gerekli teknolojik araç ve gereçlere sahip olması gibi) olmasına dikkat etmelidirler. Ayrıca bu okullarda görev yapan uygulama öğretmenlerin de yapılandırmacı yaklaşımı benimsemiş ve uygulamaya geçirmeye istekli olmalarına özen gösterilmelidir. Uygulama öğretmenleri, hem deneyim sahibi hem de günümüz çağdaş öğrenme kuram ve uygulamalarına hâkim ve derslerini bu kapsamda işleyen öğretmenler arasından seçilmelidir.

Araştırma katılımcılarının bir kısmı, uygulama öğretmenlerinin sorumluluklarına verilen öğrenci sayısının fazla olmasından dolayı kendilerinin mesleki gelişimleriyle yeterince ilgilenemediklerini belirtmişlerdir. Bu araştırma bulguları, öğretmen adaylarının uygulama öğretmenlerinden ilgi ve destek görmediklerini, performanslarına ilişkin yeterli dönüt almadıklarını ortaya koyan önceki araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir (Boz ve Boz, 2006; Ermiş, Uygun ve İnel, 2010; Gökçe ve Demirhan, 2005; Paker, 2008). Bu bulgu, ilgili derslerin öğretmen adayları için optimum düzeyde yararlı ve verimli olması için uygulama öğretmenlerine verilen öğrenci sayısına bir sınırlama getirilmesi gerektiğini göstermektedir. Bunu gerçekleştirmek için hem uygulama okullarının hem de öğretmenlerinin sayısının artırılması gerekmektedir. Bu çalışmada, öğretmen adayları dönem boyunca tek bir öğretmenle çalışmalarının kendilerini sınırlandırdığından yakınmışlardır. Bu nedenle, öğretmen adaylarının farklı rehber öğretmenlerin sınıflarında da derse girebilmelerine olanak sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aydın, S., Selçuk A. ve Yeşilyurt, M. (2007). “Öğretmen Adaylarının Okul Deneyimi II Dersine İlişkin Görüşleri” (Yüzüncü Yıl Üniversitesi Örneği). *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4 (2), 75-90.
- Azar, A. (2003). “Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması Derslerine İlişkin Görüşlerinin Yansımaları”. *Milli Eğitim Dergisi*, 159, 181-194.
- Boz, N. ve Boz, Y. (2006). “Do Prospective Teachers Get Enough Experience in School Placements?” *Journal of Education for Teaching*, 32 (4), 353-368.
- Creswell, J. W. (2009) *Research Design: Qualitative, Quantitative and Mixed Approaches* (3rd edition). Thousand Oaks: Sage.
- Davies, D. ve Dodd, J. (2002). « Qualitative Research and the Question of Rigor”. *Qualitative Health Research*, 12 (2), 279-289.
- Ergüneş, Y. (2005). “Okul Deneyimi Dersi Uygulamasının Öğrenciler Tarafından Amacına Uygun Olarak Yapılıp Yapılmadığının Değerlendirilmesi”. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 8 (13), 106-128.
- Ermiş, H., Uygun, K. ve İnel, Y. (2010). “Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Okul Deneyimi II Dersi Etkinliklerine İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi”. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications* (ss.11-13). Antalya: Akdeniz Üniversitesi. Turkey.

- Gedik, N. ve Göktaş, Y. (2008). Öğretmenlik Uygulaması. İ.H. Demircioğlu (Ed.). *Aday Öğretmenler İçin Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması* (ss.68-89). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gökçe, E., & Demirhan, C. (2005). „Öğretmen Adaylarının ve İlköğretim Okullarında Görev Yapan Uygulama Öğretmenlerinin Öğretmenlik Uygulaması Etkinliklerine İlişkin Görüşleri“. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38 (1), 43-71.
- Karadüz, A., Eser, Y., Şahin, C. ve İlbay, A.B. (2009). “Eğitim Fakültesi Son Sınıf Öğrencilerinin Görüşlerine Göre Öğretmenlik Uygulaması Dersinin Etkililik Düzeyi”. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 6 (11), 442-455.
- Kudat, C. (2009). “Eğitim fakülteleri yabancı diller eğitimi bölümlerinde okul deneyimi ve öğretmenlik uygulaması: uygulamalar, sorunlar, öneriler”. *The First International Congress Of Educational Research* (s.1-15). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Kudu, M., Özbek, R. ve Bindak, R. (2006). „Okul Deneyimi I Uygulamasına İlişkin Öğrenci Algıları (Dicle Üniversitesi Örneği)“. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5 (15), 99-109
- Miles, M., ve Huberman, M. (1994) *Qualitative Data Analysis* (2nd ed.). Thousand Oaks: Sage.
- Oğuz, A. (2004). “Okul Deneyimi I Dersinin Öğretmen Adayları Üzerindeki Etkileri”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11, 141-163.
- Özdemir, Ş., A. ve Çanakçı, A. (2005). “Okul Deneyimi I Dersinin Öğretmen Adaylarının Öğretim- Öğrenme Kavramlarına ve Öğretmen-Öğrenci Rollerine Bakış Açıkları Üzerindeki Etkileri”. *İlköğretim-Online*, 4 (1), 73-80.
- Paker, T. (2008). “Öğretmenlik Uygulamasında Öğretmen Adaylarının Uygulama Öğretmeni ve Uygulama Öğretim Elemanının Yönlendirmesiyle İlgili Karşılaştıkları Sorunlar”. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23 (1), 132-139.
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative Research & Evaluation Methods* (3rd ed.). Thousands Oaks: Sage.
- Sezer, A. (2008).Okul Deneyimi. İ.H. Demircioğlu (Ed.). *Aday Öğretmenler İçin Okul Deneyimi ve Öğretmenlik Uygulaması* (ss.18-68). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Şişman, M. ve Acat, B., M. (2003). “Öğretmenlik Uygulaması Çalışmalarının Öğretmenlik Mesleğinin Algılanmasındaki Etkileri”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13 (1), 235-250.
- Ünlü, H. ve Karahan, G., B. (2010). “Beden Eğitimi Öğretmen Adaylarının Okul Deneyimi Dersine Yönelik Tutumlarının İncelenmesi”. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* 7 (2) 125-134.

Yapıcı, Ş. ve Yapıcı M. (2004). “Öğretmen Adaylarının Okul Deneyimi I Dersine İlişkin Görüşleri”. *İlköğretim-Online*, 3 (2), 54-59.

Yılmaz, K. (2009). “Lisans Düzeyinde Sosyal Bilgiler Eğitiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Öğretmen Adaylarının Görüşleri”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 27 (3), 31-53.

SOCIAL STUDIES TEACHER CANDIDATES’ THOUGHTS ABOUT AND EVALUATIONS OF ‘SCHOOL EXPERIENCE’ AND ‘TEACHING PRACTICUM’ COURSES

Abstract: This study has been undertaken to document social studies teacher candidates’ evaluations of ‘School Experience’ and ‘Teaching Practicum’ courses. The study is based on qualitative research design. Purposeful sampling method has been used to select the research participants. A semi-structured interview protocol has been employed to gather data. The collected data have been analyzed via the techniques of inductive descriptive analysis. The study results reveal that the participants judge ‘School Experience’ and ‘Teaching Practicum’ courses as beneficial on the grounds that these courses help them put their theoretical knowledge into practice, gain first-hand experiences as to profession, promote their teaching skills, and construct a more realistic view of what teaching means as a profession. From the participants’ perspectives, practical courses help teacher candidates gain insight into real school contexts, understand the skills of the profession, see their shortcomings or weaknesses in teaching, and do self evaluation. The participants have also made some criticisms as to the place of these courses in the undergraduate program and their implementation processes in the school. According to their views, since teacher candidates prepare for KPSS in their final year they neglect ‘School Experience’ and ‘Teaching Practicum’ courses. The study results show that KPSS is instrumental in leading teacher candidates to develop a distorted view of teaching and profession as well. Some teacher candidates embody the conception of teaching according to KPSS rather than pedagogical principals. The participants have made unfavorable comments on the physical condition and technical capabilities of the schools, teachers’ approaches to teaching, and school administrators’ attitudes. The participants’ suggestions about how to make these courses more efficient and useful for teacher candidates have been also explained.

Key Words: School Experience, Teaching Practicum, Social Studies, Teacher Candidates, Pre-Service Teacher Education.

